

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD U POŽEGI

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP

Antun Kanižlić

15. studenoga 2018.

Sažetci radova / Summaries

Požega, 15. studenoga 2018.

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD U POŽEGI
i
POŽEŠKA BISKUPIJA

Urednici

Akademik Dubravko Jelčić

Prof. dr. sc. Mijo Korade

Dr. sc. Snježana Jakobović

Objavljeno uz novčanu potporu
Grada Požege i Požeško-slavonske županije

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD U POŽEGI

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP

Antun Kanižlić

Sažetci radova

Požega, 15. studenoga 2018.

SADRŽAJ / CONTENTS:

Zlata Šundalić

Sličnosti i razlike hrvatskih religioznih poema.....	9
Similarities and Differences in Croatian Religious Long Poems	9

Vladimir Dugalić

Teološke tradicije u molitveniku <i>Bogoljubnost molitvena</i> (1766.)	10
Theological Traditions in the Prayer Book <i>Bogoljubnost molitvena</i> (<i>The Godliness Prayer</i>) of 1766	11

Sanja Nikčević

Antun Kanižlić ili protjerani/zabranjeni kršćanski svjetonazor u literaturi	12
Antun Kanižlić or the Exclusion of Christian Worldview in Literature.....	13

Alojz Jembrih

Kanižlićeva <i>Sveta Rožalija</i> u kajkavskoj inačici Ivana Krizmanića.....	15
Antun Kanižlić's <i>St. Rožalija</i> in Ivan Krizmanić's Kajkavian Variant	15

Mijo Korade

Okolnosti, izvori i dometi Kanižlićevih katekizama	17
Circumstances, Sources and Achievements of Kanižlić's Catechisms	18

Karolina Vrbanić Zrinski

Lingvostilistička usporedba štokavske i kajkavske <i>Svete Rožalije</i>	20
Linguo-stylistic Comparison of Štokavian and Kajkavian Long Poem <i>Sveta Rožalija</i>	20

Katarina Aladrović Slovaček

Jezične zanimljivosti Kanižlićeve <i>Svete Rožalije</i>	22
Linguistic Analysis of Kanižlić's Long Poem <i>Sveta Rožalija</i>	22

Ivan Missoni

Ljubav Božja kao odvratiteljica od zavodljivih napasti u Kanižličevoj Svetoj Rožaliji	24
Love of God as the Averting Power against Seductive Temptations in Kanižlić's <i>Sveta Rožalija</i>	24

Dario Budimir

Književna i kazališna recepcija Kanižličeve <i>Svete Rožalije</i>	26
Literary and Theatrical Reception of <i>Sveta Rožalija</i> by Antun Kanižlić	26

Mijo Korade

Antun Kanižlić i Vincenzo Basile: Kanižličeva djela u Dalmaciji u 19. stoljeću	28
Antun Kanižlić and Vincenzo Basile: Kanižlić's Works in Dalmatia in the 19th Century	29

SAŽETCI / SUMMARIES

Sličnosti i razlike hrvatskih religioznih poema

Zlata Šundalić

Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Lorenza Jägera 9, 31000 Osijek

U radu se pozornost usmjerava na četiri hrvatske barokne religiozne poeme (Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*; Ivan Bunić Vučić, *Mandalijena pokornica*; Ignjat Đurđević, *Uzdasi Mandalijene pokornice*; Antun Kanižlić, *Sveta Rožalija*). Iako su u literaturi već istražene sličnosti i razlike na razini idejnih karakteristika (Pavao Pavličić navodi 11 odrednica, uz napomenu da sve ne moraju biti i nisu uvijek zastupljene, a da je najveći izuzetak Kanižlićeva *Sveta Rožalija*), u radu se istražuju sličnosti i razlike u odnosu na prisutnost sekundarnog žanra (molitve) te u odnosu na prisutnost i funkcionalnu uklopljenost flore i faune u navedenim tekstovima.

Ključne riječi: hrvatska barokna poema; molitva; flora; fauna; I. Gundulić; I. Bunić Vučić; I. Đurđević; A. Kanižlić.

Similarities and Differences in Croatian Religious Long Poems

Four Croatian Baroque religious long poems (Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*; Ivan Bunić Vučić, *Mandalijena pokornica*; Ignjat Đurđević, *Uzdasi Mandalijene pokornice*; Antun Kanižlić, *Sveta Rožalija*) are the focal points of this paper. Similarities and differences at the conceptual level have already been studied in present literature: Pavao Pavličić has listed 11 determinants, observing thereby however that neither are all of them always present nor ought they to be, with Kanižlić's *Sveta Rožalija* being the greatest exception in this respect. Nevertheless, this paper intends to study similarities and differences regarding both the presence of a secondary genre (prayer) and the functional inclusion of flora and fauna in the aforementioned long poems.

Keywords: Croatian Baroque long poem; prayer; flora; fauna; I. Gundulić; I. Bunić Vučić; I. Đurđević; A. Kanižlić.

Teološke tradicije u molitveniku *Bogoljubnost molitvena* (1766.)

Vladimir Dugalić

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17, 31400 Đakovo

Autori molitvenika često su se koristili predlošcima starijih molitvenika i od njih preuzimali molitvene tekstove i oblike pobožnosti. Ni Kanižlić nije u tome bio izuzetak. U molitveniku *Bogoljubnost molitvena* (1766.) pronalazimo utjecaj molitvenika bosanskih franjevac pisanih u duhu skotizma, utjecaj isusovačkih molitvenika pisanih u duhu tridentske obnove i teologije sv. Tome Akvinskog te utjecaj hrvatskih glagoljskih tekstova u duhu rimske liturgije. S druge strane, iščitavajući strukturu molitvenika, možemo uočiti autorovu nakanu da oblikuje pobožnost članova raznih bratovština, ali i osobnu pobožnost vjernika. Snažno naglašavajući liturgijski karakter, Kanižlić se otkriva kao autor koji njeguje zdravu crkvenu pobožnost, bez upadanja u kratkotrajna emotivna uzbuđenja. On prati vjernika od početka dana, pomaže mu u razumijevanju liturgijskih slavlja i sakramenata te ga molitvama podupire u raznim životnim zgodama. Njegujući optimističnu antropologiju, Kanižlić nam otkriva Boga koji ljubi čovjeka i želi mu sretan i blagoslovljen život, a u tome kršćaninu pomaže i zagovor Blažene Djevice Marije i svetaca. Upravo stoga Kanižlićev molitvenik bio je dobro prihvaćen u kršćanskom puku te njegov utjecaj možemo pratiti u molitvenicima koji su tiskani tijekom 19. i početkom 20. stoljeća.

Ključne riječi: *Antun Kanižlić; Bogoljubnost molitvena; pučka pobožnost; kristocentrizam.*

Theological Traditions in the Prayer Book *Bogoljubnost molitvena (The Godliness Prayer) of 1766*

Authors of prayer books often used earlier prayer books as models, and took over texts and pieties from them. Kanižlić was no exception in this respect. In his prayer book *Bogoljubnost molitvena (The Godliness Prayer)* of 1766, we can detect an influence of Bosnian Franciscan prayer books written in the spirit of Scotism, and an influence of Jesuit prayer books written in the spirit of restoration in the sense of the Trident Council and the theology of St. Thomas Aquinas. There is further an influence of Croatian Glagolitic texts in the spirit of the Roman liturgy as well. Furthermore, studying the structure of the prayer book reveals the author's firm premeditation to mould the devotion of members of various brotherhoods, as well as personal piety of the believers. Strongly stressing the liturgical character, Kanižlić reveals himself as an author who cherishes healthy religiosity, without engaging into any short-lived emotional excitement. He follows the believer from the beginning of the day, and assists him in understanding liturgical celebrations and sacramental life. He thereby supports the believer with prayers in various life occasions. Nourishing optimistic anthropology, Kanižlić presents us God who loves the man and wishes him a happy and a blessed life; in order to comprehend this, Christians can rely on the advocacy of the Blessed Virgin Mary and the saints. Owing to all these facts, Kanižlić's prayer book was well accepted among common Christian folk; we can thus follow up his influence in the prayer books printed during the 19th and at the beginning of the 20th century.

Keywords: Antun Kanižlić; *Bogoljubnost molitvena (Godliness Prayer)*; folk piety; Christocentrism.

Antun Kanižlić ili protjerani/zabranjeni kršćanski svjetonazor u literaturi

Sanja Nikčević

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Trg kralja Petra Svačića 1/F, 31000 Osijek

U umjetnosti (književnosti, drami, odnosno kazalištu) uvijek se odražava društvo u njegovu najvažnijem aspektu – svjetonazoru (osnovni odnos prema Bogu iznad nas, svijetu oko nas i nama samima), a upravo iz tog aspekta nastaje vladajući kanon vrijedne umjetnosti. Njega smo napravili dva puta: prvi put u Geotheovo vrijeme, kada samo osvijestili pojam „svjetske“, odnosno europske književnosti kroz smjenu velikih epoha te usvojili popis paradigmatičkih klasičnih djela. Drugi put nakon II. svjetskog rata, kada je kanon „pročišćen“ prema vladajućem svjetonazoru (sekularizam), koji je tvrdio da će društvo bez religiozne ideje uz pomoć razuma i tehnologije riješiti sve probleme i osloboditi pojedinca. Kritika društva iz ateističke pozicije koja će nam poboljšati društvo postala je jedina vrlina vrijedne/visoke književnosti. Rezultirala je pobjedom poetike realizma/modernizma te izbacivanjem iz kanona svega što afirmira društvo (npr. građanske književnosti 18. i 19. stoljeća), a pogotovo postojanje i važnost Boga u ljudskom životu. Budući da je u Europi kršćanski svjetonazor vladao dvije tisuće godina, pa je prisutan u svim epohama, a u nekima je i dominirao (srednji vijek i barok, građanska drama), novi kanon „riješio“ ga se veličanjem tzv. oponašateljskih epoha koje uzor nalaze izvan kršćanskog svijeta (renesansa, klasicizam ili romantizam). Dvije epohe dominantnog kršćanskog svjetonazora marginalizirane su u svojoj biti i onome u čemu su najjače (afirmacija svijeta kao mjesta kojim vlada dobri Bog i didaktika, pomaganje literarnim primjerima čovjeku u tome kako živjeti na ovome svijetu i spasiti dušu), njih se podcjenjuje i interpretira kroz kulturnu/sociološku važnost (srednji vijek – počeci ili razvoj pismenosti i jezika) ili formalne oblike književnog izraza (barok – stih, figure). Hrvatska

se djela tog vremena priznaju isključivo kao oponašanje „velikih“ zemalja (zanemarujući da je svima jednak uzor bila Biblija), a time je učinjena nepravda osobito dramskoj književnosti (pa tako i Kanižličevoj *Svetoj Rožaliji*), koja bez pristanka društva ne može doći na glavne kazališne scene koje zaslužuje svojom kvalitetom i važnošću.

Ključne riječi: *literarni kanon; svjetonazor; afirmativne epohel/žanrovi; barok; kazalište; drama.*

Antun Kanižlić or the Exclusion of Christian Worldview in Literature

Art always reflects the most important aspect of the society it was created in – its worldview (the fundamental attitude towards God above us, the world around us, and ourselves). The dominant canon of valuable art emerges therefrom. It has already happened twice in the art history: first in Goethe's period, when the term *world (European) literature* was introduced as an effect of the shift of great epochs/periods, resulting in the adoption of a list of paradigmatic classical works as literary canon; and second after World War II, when the mainstream worldview in whole Europe became secularism, which claimed that society free from religious ideas, assisted with reason and technology, would solve all problems and set every individual free. Critique of the society from the atheist perspective (believed to be able to improve the society) became thus the only virtue of valuable literature. The result thereof was the victory of the poetics of realism/modernism, and eventually a canon cleansed of all art affirming society (especially the 18th- and 19th-century bourgeois literature) or God's existence and importance in human life. The largest problem of the new canon was that Christian worldview had been ruling over Europe for two thousand years, and was consequently present in all epochs and dominated in some – the Middle Ages and the Baroque. The new canon managed to solve this problem by accentuating the epochs that looked for role models in the classical period or outside Christian worldview (Renaissance, Neoclassicism, Romanti-

cism). The two epochs dominated by Christian worldview (the Middle Ages and the Baroque) were marginalized in the very essence thereof: the affirmation of a world governed by the good God, and the didactic approach – showing people through literary examples how they should live in order to save their soul. This worldview has been underestimated or interpreted through the cultural/sociological importance of the Middle Ages (the beginnings or development of literacy and language) or formal forms of literary expression in the Baroque (verses, figures). Consequently, Croatian works have been recognized solely as imitations of those created in the “great” countries (ignoring the fact that common source for all was the Bible). Serious injustice has thus been inflected on Croatian dramatic Baroque literature (including Kanižlić’s *Sveta Rožalija*), which cannot come to the main theatre stages without the consent of society and live on as deserved by its quality and importance.

Keywords: *literary canon; worldview; affirmative periods/genres; Baroque; theatre; drama.*

Kanižlićeva *Sveta Rožalija* u kajkavskoj inačici Ivana Krizmanića

Alojz Jembrih

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb

Da je religiozna poema *Sveta Rožalija*... (1780.) Antuna Kanižlića (1699. – 1777.) našla mjesto na prevoditeljskom stolu marijabinističkoga župnika Ivana Krizmanića (1766. – 1852.), svjedoči upravo njegov rukopis iz 1831. godine. Budući da je Krizmanić autor prijevoda još nekoliko djela s engleskoga, od kojih je najznačajnije djelo *The Paradise Lost* Johna Milтона, *Raj zgubljen* (1827.), a pisao je i na njemačkom jeziku, on je preveo *Svetu Rožaliju* – navodi da je „iz slavonskoga na hrvatski jezik prenešena“. To je učinio i s *Osmanščicom* Tomka Mrnavića prevevši je sa štokavskoga na hrvatski/kajkavski jezik. U referatu će biti riječ upravo o Krizmanićevu uspjelom prijevodu najljepšega djela iz razdoblja baroka i rokoka napisanog slavonskom štokavskom ikavicom na kajkavski jezik.

Gljučne riječi: Antun Kanižlić; *Sveta Rožalija*; Ivan Krizmanić; hrvatska književnost.

Antun Kanižlić's *St. Rožalija* in Ivan Krizmanić's Kajkavian Variant

The proof of the fact that the religious long poem *Sv. Rožalija* (1780) by Antun Kanižlić (1699–1777) had come to the attention of Ivan Krizmanić (1766–1852), translator and parish priest in Marija Bistrica, is his manuscript dated 1831. Krizmanić translated several literary works from English – among them as the most important one John Milton's *The Paradise lost*, *Raj zgubljen* (1827), and he wrote in German too. As concerns *Sv. Rožalija*, he translated it – or, in his own words, *transferred it from Slavonian into Croatian*. He did the same with *Osmanščica* by Tomko Mrnavić, translating it from Štokavian into Croatian/Kajkavian. The paper will tackle Krizmanić's success-

ful translation into Kajkavian of the finest work from the period of Baroque and Rococo written in Slavonian Štokavian-Ikavian variant.

Keywords: *Antun Kanižlić; Sv. Rožalija; Ivan Krizmanić; Croatian literature.*

Okolnosti, izvori i dometi Kanižličevih katekizama

Mijo Korade

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb

Kanižlić je objavio dva katekizma koja su imala posve različitu sudbinu i nastala su pod različitim okolnostima, ali imaju jednaku vrijednost i ulogu u vjerskom i kulturnom ozračju Slavonije toga vremena. U izlaganju se osvjetljavaju i dopunjuju novim podacima okolnosti, izvori i dometi tih Kanižličevih katekizama. Prvi je katekizam pod naslovom *Obilato duhovno mliko. To jest Nauk krstjanski iliričkoj iliti slovinskoj dičici darovan* (Zagreb, 1754.) nastao u povodu serije vizitacija i pučkih misija koje je zagrebački biskup Franjo Thauszy 1753. organizirao u požeškom kraju, a godinu ranije imenovao je Kanižlića prisjednikom biskupskog konzistorija u Požegi. Zato katekizam izlazi pod biskupovim imenom i on potpisuje nadahnut i poticajni predgovor. Po sadržaju slijedi strukturu Kanizijeva velikog katekizma s dubokim teološkim sadržajem, u obliku pitanja i odgovora u 25 poglavlja. Objašnjava se zašto je bio namijenjen župnicima i učiteljima te zašto nije imao kasnijih izdanja. Drugi je katekizam *Mala i svakom potrebna bogoslovica. To jest Nauk kerstjanski u tri skule razdiljen*, a prvo izdanje vjerojatno je izašlo 1760. i do 1818. je doživjelo ukupno sedam izdanja. On sadrži katekizam, molitve i pjesme, a nastaje u jeku analfabetske akcije koju je u požeškom kraju 1752. započeo Josip Milunović, prvih osnovnih škola u tom kraju i Bratovštine kršćanskog nauka koju od 1760. organiziraju i vode isusovci. Zato je i katekizam zapravo prerada njemačkog katekizma Ignacija Parhammera, inicijatora i promotora toga katehetskog pokreta u Austriji, koji u metodi slijedi Kanizijevu tradiciju. Uz to u Zagrebu 1761. izlazi po sadržaju identični katekizam *Nauk karstjanski sverhu pet poglavjah Petra Canizija Družbe Isusove na tri skule razdiljen...* U naslovu se napominje da osim katekizma, molitava i pjesama sadrži i upute za Bratovštinu kršćanskog nauka te da ga je jedan isusovac dijelio iste godine u misijama. Bio je to Petar Lipovčić u misijama među bačkim Hrvatima, a opširni

predgovor potpisao je kaločki nadbiskup Joseph Báttany. On napominje da je na tim misijama uz preko 2.000 primjeraka katekizma dao razdijeliti i upute za nepismene. Isti katekizam s istom namjenom ponovno je tiskan u Kaloči 1767. s napomenom da su ga misionari dijelili na misijama 1766. godine. Kanižlićevu *Bogoslovicu* preveo je na kajkavski zagrebački kanonik Boltžar Mataković i objavio pod naslovom *Naručna knjižica navuka kršćanskoga* (Zagreb, 1770.).

Ključne riječi: Antun Kanižlić; Slavonija; 18. stoljeće; katekizmi; Franjo Thauszy; Bratovština kršćanskog nauka.

Circumstances, Sources and Achievements of Kanižlić's Catechisms

Kanižlić published two catechisms. Though each of them was written in different circumstances and had different destinies, their role and value in the religious and cultural life of Slavonia in that period was the same. The paper explains and offers new information concerning the circumstances, sources and achievements of Kanižlić's catechisms. The first of the two catechisms, entitled *Obilato duhovno mliko. To jest Nauk krstjanski iliričkoj iliti slovinskoj dičici darovan* (Zagreb 1754), was written on the occasion of a series of missionary's visits organised by the Zagreb Bishop Franjo Thauszy in 1753 in the Požega area. A year before that, he elected Kanižlić President of the Diocesan Consistorium in Požega, and thus the catechism was published under the Bishop's name. It includes an inspired and stimulative foreword written by the Bishop. The structure of the book follows Peter Canisius's great catechism. Its content is profoundly theological, organised in 25 chapters in the form of questions and answers; it is explained why the book is intended for parish priests and teachers, and why no further editions were published. The second catechism was entitled *Mala i svakom potrebna bogoslovica. To jest Nauk kerstjanski u tri skule razdiljen*. The first edition was probably published in 1760. There had been seven editions until the year 1818. The book includes catechism, prayers and poems. It was written at the time of the ac-

tion against illiteracy launched in the Požega area in 1752 by Josip Milunović, the first elementary schools opened in this region, and the Fraternity of Christian Study, organised and led by the Jesuits since 1760. Thus, this catechism is in fact rewritten German catechism originally written by Ignatius Parhammer, initiator and promoter of this catechist movement in Austria, which by method follows Canisius's tradition. Furthermore, in 1761, a catechism with identical content was published in Zagreb under the title *Nauk karstjanski sverhu pet poglavjah Petra Canizija Družbe Isusove na tri skule razdiljen...* The title itself indicates that in addition to catechism, prayers and poems, the book includes instructions for the Fraternity of Christian Study as well. It was the Jesuit Petar Lipovčić who was distributing it during his missions among the Croats in the Bačka region. Joseph Báttany, Archbishop of Kalocsa, wrote a comprehensive foreword thereto. He stated that on his visits, he distributed more than 2,000 copies of the catechism and instructions for illiterate persons. The same catechism was again published in Kalocsa in 1767 in order to serve the same purpose, with a remark that missionaries distributed it on their visits in 1766. Boltižar Mataković, canon of Zagreb, translated Kanižlić's *Bogoslovica* into Kajkavian and published it under the title *Naručna knjižica navuka kršćanskoga* (Zagreb 1770).

Keywords: Antun Kanižlić; Slavonia; 18th century; catechisms; Franjo Thauszy; Fraternity of Christian Study.

Lingvostilistička usporedba štokavske i kajkavske *Svete Rožalije*

Karolina Vrban Zrinski

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb

Ivan Krizmanić preveo je *Svetu Rožaliju* Antuna Kanižlića 1831. godine sa štokavskoga na kajkavski služeći se prvim Kanižlićevim izdanjem *Svete Rožalije* koje je tiskano u Beču 1780. godine. U lingvostilističkoj analizi opisujemo stilističke postupke redom kako se pojavljuju u izvorniku i prijevodu, zatim redom kako se pojavljuju u svakom pojedinom primjeru. Analizirali smo stilističke postupke koji se pojavljuju u prijevodu, ali ih ne nalazimo u izvorniku ili je u izvorniku odabran drugi stilistički postupak. Lingvostilistička analiza pokazala je različitost u stilističkim postupcima prijevoda u odnosu na izvornik. Izdvojeni su samo učestali stilistički postupci, primjerice opkoračenje, *jako mjesto*, inverzija, deminutivi, semantostilemi, ponavljanja, gradacija, asonanca, aliteracija i retoričko pitanje. Krizmanić je u pojedinim stihovima zbog izbora riječi promijenio smisao, a da bi pak očuvao izvornu misao, u pojedinim stihovima bira riječi koje ne nalazimo kod Kanižlića.

Ključne riječi: Antun Kanižlić; Ivan Krizmanić; *Sveta Rožalija*; lingvostilistička analiza.

Linguo-stylistic Comparison of Štokavian and Kajkavian Long Poem *Sveta Rožalija*

In 1831, Ivan Krizmanić translated *Sveta Rožalija* by Antun Kanižlić from Štokavian into Kajkavian, using thereby the first edition of Kanižlić's work, published in Vienna in 1780. In the linguo-stylistic analysis, the author first lists stylistic procedures as they are used in the original and in the translation, and then in the order in which they are used in every individual example. Analyzed are stylistic procedures used in the translation, but not found in the origi-

nal, or a different stylistic procedure has been used in the original. The linguo-stylistic analysis has shown that different stylistic procedures have been used in the translation in comparison to those used in the original. Only the most frequently used stylistic procedures have been singled out: enjambement, inversion, diminutives, semanto-stylemes, repetitions, gradation, assonance, alliteration, and rhetorical question. Due to Krizmanić's choice of words, the meaning of certain verses has been changed. However, in order to preserve the original thought, in certain verses he chose words that are not found in Kanižlić's original work.

Keywords: *Antun Kanižlić; Ivan Krizmanić; Sveta Rožalija; linguo-stylistic analysis.*

Jezične zanimljivosti Kanižlićeve *Svete Rožalije*

Katarina Aladrović Slovaček

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Savska cesta 77, 10000 Zagreb

Antun Kanižlić jedan je od značajnijih pisaca hrvatskog baroka, a svojom religioznom poemom *Sveta Rožalija* proslavio je slavonsku književnost. *Sveta Rožalija* kao kasnobarokni ep ispisana je štokavskom ikavicom oslanjajući se na sjeverne i južne uzore. Dosadašnje analize pokazale su da je na Kanižlićev jezik ponajviše utjecao jezik dubrovačke književnosti preko Della Bellina rječnika, zatim građa iz Vitezovićeve rječnika te Belostenčev rječnik, iz kojega je Kanižlić preuzeo brojne kajkavizme na svim jezičnim razinama. Stoga će se napraviti korpusna računalna analiza toga epa kako bi se opisao jezik *Svete Rožalije* na gramatičkoj, leksičkoj i stilskoj razini. Budući da su u ep ugrađeni brojni frazemi, napraviti će se i njihov pregled i analiza te mali rječnik najfrekventnijih riječi kao pomoć u razumijevanju sadržaja toga djela, osobito učenicima koji se s baroknim tekstovima i jezikom susreću prvi put. Očekuje se da će rad pridonijeti boljem razumijevanju barokne književnosti i boljoj percepciji samoga djela i njegova sadržaja.

Ključne riječi: *Sveta Rožalija*; Antun Kanižlić; jezična analiza; čestotni rječnik.

Linguistic Analysis of Kanižlić's Long Poem *Sveta Rožalija*

Antun Kanižlić is one of the most important writers from the period of Croatian Baroque. In his religious long poem *Sveta Rožalija*, he celebrated Slavonian literature. *Sveta Rožalija* is a late-Baroque long poem, written in Štokavian-Ikavian variant, relying on both northern and southern models. Previous analyses have shown that Kanižlić's language was mostly influenced by the language of Dubrovnik literature through Della Bella's vocabulary, followed by the texts of

Vitezović's dictionary. Kanižlić borrowed many Kajkavian expressions at all linguistic levels from Belostenec's dictionary. A computer corpus analysis of this long poem will thus be made in order to describe the language of *Sveta Rožalija* at the grammatical, lexical and stylistic levels. Since many phrasal expressions have been incorporated in this long poem, a review and analysis thereof, as well as a glossary of the most frequent words, will help us understand the content of this work. Help will be particularly useful to students confronted for the first time with a Baroque text and language. This paper is expected to contribute to a better understanding of Baroque literature, as well as a better perception of the work itself and its content.

Keywords: *Antun Kanižlić; Sveta Rožalija; linguistic analysis; common dictionary.*

Ljubav Božja kao odvratiteljica od zavodljivih napasti u Kanižlićevoj *Svetoj Rožaliji*

Ivan Missoni

Krste Hegedušića 6, 10430 Samobor

Cilj ovog rada jest proučiti svrhu i funkciju alegorijske figure Ljubavi Božje (također zvane Ljubavlju nebeskom) u epskom religioznom spjevu Antuna Kanižlića *Sveta Rožalija, panormitamska djevojka* napisanom 1759., a objavljenom posmrtno 1780. Ona se višestruko ukazuje svetici tijekom njezina boravka na osami, u pećini, te je krijepi, štiti i odvraća od brojnih napasti (kao što su paklena Napast, Ispraznost svijeta te Razbluda i njen sin Ljubićak) pomažući joj da ustraje u svom pustinjačkom duhovnom rastu i nadvlada sve poteškoće koje ju more. Kanim utvrditi i razložiti kojim se retoričkim metodama pritom služi kako bi privoljela Rožaliju da joj se pokori te koje pjesničke slike priziva crpeći iz bogata srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog kolektivnog kršćanskog imaginarija. Ljubav Božju usto analiziram ne samo kao teološki koncept, jamstvo božanski uređenog svijeta i sustava vrijednosti već – što je možda bilo zanemareno u dosadašnjoj književnoj teoriji i kritici – prvenstveno kao emociju, i to od vrhovnoga značaja (Bog je ljubav, 1 Iv 4, 8; 4, 16).

Ključne riječi: Kanižlić; *Sveta Rožalija*; Ljubav Božja; emocije; retorika.

Love of God as the Averting Power against Seductive Temptations in Kanižlić's *Sveta Rožalija*

The objective of this paper is to study the purpose and function of the allegorical figure of Love of God (also called Heavenly Love) in the religious long poem *Sveta Rožalija, panormitamska djevojka* by Antun Kanižlić, written in 1759 and published posthumously in 1780. This figure appears on multiple occasions to the saint during her stay in seclusion in the cave, nourishing her, shielding and averting from numerous temptations (such as Infernal Temptation, Vanity of the

World, as well as Lechery and her son Lovey-Boy). It helps her persevere in her ascetic spiritual growth and overcome all adversities plaguing her. I intend to determine which rhetorical methods it puts to use in order to persuade Rožalija to comply with her guidance, and what poetic imagery it invokes by drawing from rich mediaeval and early-modern collective Christian imagination, and to elaborate on the matter at the upcoming scientific symposium. I thereby analyse the Love of God not only as a theological concept and a guarantee of the divinely ordained world and value system, but primarily – which has so far possibly been neglected in literary theory and criticism – as an emotion of supreme importance (God is love, 1 John 4:8; 4:16).

Keywords: *Kanižlić; Sveta Rožalija; Love of God; emotions; rhetoric.*

Književna i kazališna recepcija Kanižličeve *Svete Rožalije*

Dario Budimir

Klasična gimnazija
Križanićeva 4a, 10000 Zagreb

Sveta Rožalija, panormitanska divica Antuna Kanižlića, objavljena u Beču 1780., jedno je od najpoznatijih djela hrvatske književnosti XVIII. stoljeća u Slavoniji. U prvome dijelu rada promotrit će se recepcija toga djela u kronološkome slijedu. Nakon raščlambe prvih kritika iz druge polovine XIX. stoljeća, objavljenih većinom u listovima katoličke orijentacije, promotrit će se recepcija *Svete Rožalije* u XX. stoljeću – najprije u onih autora s početka stoljeća (Tomić, Prohaska, Vodnik, Fancev), zatim iz sredine stoljeća (Kombol, Matić), a onda i iz druge polovine XX. stoljeća (Georgijević, Belić, Peić, Jelčić). Od 1990., nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, raste interes istraživača za stariju hrvatsku književnost, pa tako i za *Svetu Rožaliju*, a najviše u okviru istraživanja hrvatske barokne književnosti (Kravar, Pavličić, Fališevac, Tatarin). Početkom XXI. stoljeća ovim se djelom bavi nekoliko autorica (Pšihistal, Marković, Šundalić) iščitavajući nove aspekte djela ili analizirajući rad nekoga od ranijih teoretičara (Crnjac). U drugome dijelu rada promotrit će se kazališna recepcija *Svete Rožalije* nakon 1990. u Hrvatskoj, izvedba u Požegi 1999. u režiji Jasmina Novljakovića te rad školskih dramskih družina koje su se, prilagođene učenicima, bavile tim djelom.

Ključne riječi: *Antun Kanižlić; Sveta Rožalija; barok; recepcija; kazalište.*

Literary and Theatrical Reception of *Sveta Rožalija* by Antun Kanižlić

Sveta Rožalija, panormitanska divica by Antun Kanižlić, published in Vienna in 1780, is one of the best-known works of Croatian literature of the 18th century in Slavonia. The first part of this paper explores the reception of this work in chronological order. After analysing the

first critical writings from the second half of the 19th century, mainly published in Catholic-oriented newspapers, this paper will focus on the reception of *Sveta Rožalija* in the 20th century. The thesis first examines how the work was received among authors at the beginning of the 20th century (Tomić, Prohaska, Vodnik, Fancev), then around the mid-century (Kombol, Matic), and finally, it focuses on the reception of the work in the second half of the 20th century (Georgijević, Belić, Peić, Jelčić). Since 1990, after the Republic of Croatia had gained independence, there has been a growing interest in the research related to older Croatian literary works – and consequently to *Sveta Rožalija* too, mainly as a part of Croatian Baroque literature (Kravar, Pavličić, Fališevac, Tatarin). At the beginning of the 21st century, there are several female authors studying this work (Pšihistal, Marković, Šundalić) who are either discovering new aspects to it or analysing the work of some of the earlier theorists (Crnjac). The second part of this paper focuses on the theatrical reception of *Sveta Rožalija* after the year 1990 in Croatia: the 1999 performance in Požega, directed by Jasmin Novljaković; and the activity of school drama clubs that engaged in adapting this work for students.

Keywords: *Antun Kanižlić; Sveta Rožalija; Baroque; reception; theatre.*

Antun Kanižlić i Vincenzo Basile: Kanižličeva djela u Dalmaciji u 19. stoljeću

Mijo Korade

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb

U izlaganju se nastoji utvrditi koliko su i na koji način Kanižličeva djela bila prisutna u Dalmaciji i uopće u južnoj Hrvatskoj u 19. stoljeću. Već su u misijsku knjižicu ili pjesmaricu riječkih pučkih misionara pod naslovom *Knjižica duhovna* (Trnava, 1768.) u najvećem dijelu njezina sadržaja, to jest u misijske pjesme, uvrštene neke Kanižličeve pjesme (kao npr. *Pismu novu svi pivajmo*). Veliki molitvenik *Bogoljubnost molitvena* Antuna Kanižlića doživio je treće izdanje 1800. kod zadarskog tiskara Battare. Sicilijanski isusovac Vincenzo Basile, koji je s Antonijem Ayalom 1852. započeo držati pučke misije po Dalmaciji i kasnije po čitavoj Hrvatskoj, u treće izdanje svoje knjižice duhovnih razmatranja *Razmišljajte ova dobro oca Bartola Baudrand* (Fratelli Battara, Zadar, 1854.) unio je kao dodatak Kanižličeve molitve. U četvrtom izdanju istog djela *Razmišljajte ova dobro* (Rim, 1865.) donio je dodatak s posebnom paginacijom pod naslovom *Kratka promišljanja i molitve oca Antuna Kanižlića*. Isti je dodatak tiskan i kao zasebna knjižica (12°, 135 str.). U njemu su razmišljanja za svaki dan u mjesecu, svagdašnje molitve, liturgijske molitve pod misom, za ispovijed i priče te pojedinim svecima sve iz molitvenika *Bogoljubnost molitvena*. Basile je priredio i novo izdanje Kanižličeva djela *Primogući i sardce nadvladajući uzroci s kripostnimih podpomoćmah za ljubiti Gospodina Isukarsta Spasitelja našega...* (Zagreb, 1760.) s novim naslovom i preuređeno prema novom pravopisu: *Važni uzroci s kojih Gospodina Isukrsta Spasitelja našega nada sve ljubiti moramo i njeka spasonosna sredstva kojim se ova ljubav probuditi može* (tip. Miroslav Kraljević, Požega, 1864., 12°, XII+4+296). Isto tako Basile je skratio i Kanižličev predgovor, ispustio dugu pjesmu o sv. Alojziju i dodao nakraju svagdašnje molitve. Talijanski isusovac Cesare Luigi Ferrari objavljuje molitvenik za jednu

dubrovačku udrugu pod naslovom *Blago duhovno ili molitve nadarene svetiem proštenjima...* (Verona, 1865.). U njemu donosi dosta molitava i razmatranja A. Kanižlića i drugih starijih pisaca (B. Kašića, I. M. Matijaševića i dr.). Priručnik dalmatinskih misionara *Molitvenik za katolička poslanstva po jugoslovinskih državah*, koji je 1861. – 1902. doživio pet izdanja, na različite je načine ovisan i povezan s Kanižličevim molitvenikom *Bogoljubnost molitvena*.

Ključne riječi: Antun Kanižlić; 19. stoljeće; Dalmacija; molitvenici; pučke misije; Vinko Basile.

Antun Kanižlić and Vincenzo Basile: Kanižlić's Works in Dalmatia in the 19th Century

The paper intends to define to what extent and in which fashion were Kanižlić's works present in Dalmatia and Southern Croatia in general in the 19th century. A number of Kanižlić's poems (e.g. *Pismu novu svi pivajmo*) had already been included in the mission book / the book of poems by missionaries from Rijeka, entitled *Knižica duhovna* (Trnava 1768). The prayer book *Bogoljubnost molitvena* by Antun Kanižlić had its third edition published in 1800 by the Zadar printer Battara. Sicilian Jesuit Vincenzo Basile, who together with Antonio Ayala began his missionary's visits in 1852 – first in Dalmatia and later across Croatia, included Kanižlić's prayers into the third edition of his booklet of spiritual contemplations, entitled *Razmišljajte ova dobro oca Bartola Baudrand* (Fratelli Battara, Zadar 1854). An appendix with a separate pagination, entitled *Kratka promišljanja i molitve oca Antuna Kanižlića*, was included in the fourth edition of the same work – *Razmišljajte ova dobro* (Rome 1865). This appendix was also published as a separate booklet (12, 135 pages), which included thoughts for every day of the month, daily prayers, liturgical prayers for the holy mass, confession and communion prayers, and prayers to particular saints; all of these were taken from the prayer book *Bogoljubnost molitvena*. Basile further prepared a new edition of Kanižlić's work *Primoguci i sardce nadvladajući uzroci s kripostnimih podpomoćmah*

za ljubiti Gospodina Isukarsta Spasitelja našega... (Zagreb 1760), with a new title and in line with the new orthography: *Važni uzroci s kojih Gospodina Isukrsta Spasitelja našega nada sve ljubiti moramo i njeka spasonosna sredstva kojim se ova ljubav probuditi može* (Miroslav Kraljević, Požega 1864, 12°, XII+4+296). Basile shortened Kanižlić's foreword, left out a long poem about St. Aloysius and added daily prayers. Italian Jesuit Cesare Luigi Ferrari published a prayer book entitled *Blago duhovno ili molitve nadarene svetiem proštenjima...* (Verona 1865) for a society from Dubrovnik. This book includes Kanižlić's prayers and contemplations, as well as those of other earlier writers (B. Kašić, I. M. Matijašević, et al.). *Molitvenik za katolička poslanstva po jugoslovin-skih državah*, manual for Dalmatian missionaries, which had been published in five editions from 1861 to 1902, is in many ways dependent on and connected to Kanižlić's prayer book *Bogoljubnost molitvena*.

Keywords: Antun Kanižlić; 19th century; Dalmatia; prayer books; missionary's visits; Vincenzo Basile.

Nakladnik / Publisher:
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Za nakladnika / For the Publisher:
Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Grafička urednica / Layout Editor:
Nina Ivanović

Lektura / Language Revision by:
Maja Silov Tovernić

Prijevod na engleski / Translation into English by:
Gorka Radočaj

Korektura / Proofreading by:
Kornelija Lehner

Adresa / Address:
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Požegi
34000 Požega, Županijska 9
tel. 034/272-102; e-mail: zpozega@hazu.hr

Naklada / Circulation:
200

Tisak / Printed by:
Tiskara Zelina d.d.

ISBN 978-953-347-231-7

Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU Požega
zpozega@hazu.hr; 034/272-102

